

По-третє, слід розробити окремі програми підготовки та сертифікації медіаторів, що спеціалізуються на трудових спорах. Такі програми мають включати: 1) основи трудового законодавства; 2) основи соціальної психології; 3) техніки переговорів і врегулювання конфліктів у трудовій сфері; 4) етичні засади медіації.

Таким чином, вітчизняна модель вирішення трудових спорів потребує суттєвого реформування в частині інтеграції медіації. Україна має шанс розвинути ефективний механізм трудової медіації, однак лише за умови: чіткого законодавчого закріплення процедур; розвитку професійної підготовки медіаторів; створення державної або незалежної інституції; підвищення довіри до альтернативного правосуддя через інформаційно-просвітницьку діяльність.

Український шлях має поєднати національні правові традиції з успішними моделями європейських держав, адаптуючи їх до особливостей вітчизняного ринку праці та правосвідомості.

-
1. Захарова Н.І. Медіація як спосіб вирішення трудових спорів: теоретичний аспект // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – 2021. – №2. – С. 43–49.
 2. Смирнов О.В. Трудове право України: сучасні виклики та напрями модернізації. – К.: Юрінком Інтер, 2022. – 352 с.
 3. ACAS Annual Report and Accounts 2022–2023. – www.acas.org.uk
 4. Federal Mediation and Conciliation Service (FMCS). Annual Report 2022. –

Наталія Обушенко
професор кафедри
цивільно-правових дисциплін
ННІ права та інноваційної освіти
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ПРАВО НЕЙТРАЛІТЕТУ В МІЖНАРОДНОМУ ГУМАНІТАРНОМУ ПРАВІ

Право нейтралітету належить до *jus in bello* (міжнародного гуманітарного права) і базується насамперед на звичаєвих нормах, кодифікованих у Гаазьких конвенціях V і XIII 1907 року.

Основними завданнями цього інституту є:

1. Захист нейтральних держав (тобто тих, які не беруть участь у збройних конфліктах) від ворожих дій на їхній території.
2. Забезпечення невторгання нейтралів у ведення бойових операцій, тобто запобігання будь-якій підтримці з їхнього боку однієї з воюючих сторін.

3. Підтримка нормальних дипломатичних та економічних зв'язків між нейтралами й державами-учасниками конфлікту [1, с. 765].

У контексті цих цілей нейтральні держави зобов'язані:

- перешкоджати використанню власної території – земної, повітряної та водної – для потреб військових дій будь-якої зі сторін;
- інтернувати на своїй землі комбатантів, які перетинають нейтральний простір, та розглядати їх як військовополонених відповідно до положень Третьої Женевської конвенції.

Водночас держави-учасниці конфлікту повинні:

- поважати недоторканність нейтральної території;
- утримуватися від переміщення через неї військових підрозділів, конвоїв із боєприпасами або озброєнням.

Отже, право нейтралітету забезпечує як безпеку й невтручання нейтралів, так і чіткі обмеження для воюючих сторін щодо використання третьої сторони у військових цілях.

Традиційно норми нейтралітету призначені для регулювання відносин у міжнародних збройних конфліктах, захищаючи нейтральні держави від залучення до бойових дій і забороняючи надавати допомогу державам-учасникам війни.

Однак із часом логіка цих норм почала розглядатися й у контексті неміжнародних збройних конфліктів. Зокрема, Міжнародний комітет Червоного Хреста визнав, що положення Гаазької конвенції V «може також за аналогією застосовуватися в ситуаціях неміжнародного збройного конфлікту», якщо комбатанти – як з урядових військ, так і з озброєних неурядових угруповань – перетинають кордон нейтральної держави й підлягають інтернуванню [1].

У політичній реальності використання недержавними збройними групами території нейтральної держави для завдання ударів по сусідній воюючій країні викликає наслідки, близькі до класичних порушень нейтралітету. Зокрема:

у 2001 році «Аль-Каїда» здійснювала напади проти Сполучених Штатів з території Афганістану;

у 2006 році «Хезболла» – проти Ізраїлю з Лівану;

у 2008 році ФАРК – проти Колумбії з території Еквадору.

У відповідь постраждалі держави провели транскордонні операції проти цих угруповань, оскільки нейтральні уряди не змогли або не бажали перешкодити підготовці й здійсненню атак зі свого ґрунту.

Міжнародно-правова легітимність таких воєнних вторгнень залишається предметом тривалих дискусій, передусім у світлі загальної заборони застосування сили, закріпленої в Статуті ООН. Водночас у прецедентному рішенні Міжнародного суду ООН у справі «Корфу Канал» (1949) було визнано принцип «дю-дилиженс»: держава зобов'язана не допускати використання своєї території для дій, які порушують права інших

держав, та вживати належних заходів для їх запобігання. Цей принцип надалі закріпився в практиці Ради Безпеки ООН і став невід'ємною складовою звичаєвого міжнародного права.

Отже, хоча формальна доктрина нейтралітету не поширюється на неміжнародні конфлікти, норми про обов'язок нейтральної держави запобігати ворожим діям на власній території, а за їх невиконання – підстави для зовнішньої реакції, вважаються загальноновизнаними в міжнародному праві. Це дає підґрунтя тлумаченню права нейтралітету «за аналогією» та підтверджує універсальний характер зобов'язання щодо стримування недержавних збройних груп від агресії проти третіх держав.

Тож нейтралітет – це правовий статус держави, за якого вона утримується від будь-яких дій, здатних залучити її до міжнародного збройного конфлікту. Права та обов'язки нейтральних держав закріплені в V Гаазькій конвенції 1907 року.

Основні зобов'язання нейтральної держави:

- забезпечити недоторканність своєї території;
- не надавати воюючим сторонам жодних військових послуг або переваг, у тому числі:

- пересування їхніх військ чи перевезення військових вантажів;
 - встановлення засобів зв'язку;
 - вербування військовослужбовців чи формування збройних формувань.
- Заборонені дії для воюючих сторін на території нейтральної держави:
- переміщення військ, техніки та боєприпасів;
 - установа військових таборів, укріплень чи ліній зв'язку;
 - проводити мобілізацію або вербування місцевого населення.

Порядок інтернування та поводження з військовополоненими: якщо на території нейтральної держави виникають підрозділи однієї з воюючих сторін, вона зобов'язана інтернувати їх подалі від лінії фронту, офіцерам може бути надане чесне слово із зобов'язанням не залишати територію нейтралітету, військовополонені або втікачі з таборів повинні бути звільнені, проте залишатися на території нейтральної держави до завершення бойових дій.

Отже, нейтралітет не лише оберігає рівень безпеки самої держави, а й створює юридичне середовище, в якому жодна зі сторін конфлікту не може порушувати її суверенітету та не отримує жодних переваг на її території.

Постійний нейтралітет передбачає, що держава:

- не розміщує на своїй території військових баз інших держав, водночас зберігаючи невід'ємне право на самооборону;
- у разі виникнення міжнародного збройного конфлікту забороняє використання власної суверенної території (земель, внутрішніх вод і повітряного простору) для будь-яких військових дій чи примусу однієї держави іншою;
- встановлює свій нейтральний статус як у внутрішньому законодавстві, так і шляхом ратифікації міжнародно-правових актів [3, с. 650];

- дотримується переваги внутрішнього законодавства над нормами міжнародного права, проте ключовим є саме міжнародне визнання цього статусу.

Історичні та сучасні приклади постійно нейтральних держав:

- У минулому: Бельгія (1813–1919), Люксембург (1867–1944).
- Нині: Мальта, Туркменістан, Камбоджа, Австрія та Швейцарія.

Такий правовий режим жодним чином не обмежує суверенітету держави, навпаки – підкріплює її нейтралітет як гарантію безпеки й невтручання з боку конфліктуючих сторін.

1. Обушенко Н. М. Сутність і принципи міжнародного гуманітарного права. The 8th International scientific and practical conference “Innovative development of science, technology and education” (May 9-11, 2024) Perfect Publishing, Vancouver, Canada. 2024. С. 764–767.

2. V Гаазька конвенція 1907 року. URL: https://avalon.law.yale.edu/20th_century/hague05.asp

3. Gumenyuk V., Dolianovska I., Miakinchenko I., Obushenko N., Kamardina Yu. Modern challenges for state-building: interaction between civil society and the state. *Salud, Ciencia y Tecnología – Serie de Conferencias*. 2025. Vol. 4. С. 645–654.

Вікторія Савіщенко

професор кафедри

психології та педагогіки

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ,

доктор юридичних наук,

кандидат педагогічних наук, професор

ВИХОВНІ ВПЛИВИ ДЕРЖАВИ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ: БІХЕВІОРИСТСЬКИЙ ПІДХІД

Процес формування особистості складний і багатофакторний, розпочинається із самого народження, закінчується з позиції вікової психології, у період 18–21 років. У світовій законодавчій практиці саме у цей період психологічної та фізіологічної зрілості людина набуває повної правової дієздатності, несе відповідальність за свою поведінку в суспільстві.

Процес формування особистості від народження до повноліття відбувається у середовищі, в якому можна виділити рівні: мегарівень – світова спільнота, її цінності, традиції, культура; макрорівень – опосередковане оточення, держава, її устрій, політичний режим, форма правління; мезорівень – спільнота міста, села, національна культура; мікро рівень – родина. Низка сучасних вітчизняних досліджень присвячені проблемі впливу родини на виховання особистості: національного виховання (Хлистун І.), системі